

ОБРАЗ ДОБРОЇ МАТЕРІ В УЯВЛЕННЯХ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

УДК: 159.964.21

Яскевич Ольга Ігорівна

Кандидат психологічних наук, доцент, кафедра психології та психотерапії Українського католицького університету, м. Львів (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0395-3803>

Анотація. В статті досліджується вплив едукаційних технологій (наприклад, психологічних занять в рамках школи майбутніх батьків) на зміст уявлень про «достатньо добре материнство», які є одним з вирішальних факторів становлення материнської ідентичності. Показано, що центральною материнською функцією усі без винятку досліджувані вважають емоційну чутливість та віддзеркалення сигналів немовляти як її поведінкову похідну і на цьому ґрунтують власні виховні ідеї. Однак розуміння сутності цієї функції може кардинально різнитися в сенсі оптимальної міри близькості-дистанції в діаді, при цьому воно формується аж ніяк не раціонально, а інтуїтивно, з внутрішніх імпліцитних знань про природу стосунків, здобутих в досвіді і закарбованих у вигляді особистісної компетенції до емпатії.

Ключові слова: близькість, дистанція, симбіоз, віддзеркалення, емпатія, афіліція, страх відторгнення, прив'язаність, гіперопіка, гіпоопіка, бондінг, імпліцитні паттерни взаємодії.

Постановка проблеми і аналіз останніх публікацій.

Аналіз широкого спектру публікацій з психології раннього виховання засвідчує, що в основі будь-яких педагогічних уявлень людини лежить ідея про оптимальний для емоційного благополуччя і розвитку дитини зв'язок з матір'ю, що мислиться в категоріях оптималь-

ної міри їх фізичної та емоційної близькості-дистанції [1; 5; 6; 9; 11].

Проте різні педагогічні теорії цю міру визначають по-різному. Так, наприклад, ранній Спок вважає, що немає ніякого універсального рецепту виховання дітей, тому потрібно довіряти собі і своїй інтуїції. Натомість у своїх пізніх виданнях Спок наголошував на важли-

вості рамок у вихованні, тож незважаючи на ніжність і привітність, батьки повинні проявляти твердість у взаєминах та не дозволяти немовляті займати домінуючу позицію в просторі сімейних стосунків [8].

Кожна молода жінка володіє педагогічними концепціями інтуїтивно, незалежно від її обізнаності в теоріях. Так, Е. Сурер показала [13], що в культурі сучасного західного суспільства на імпліцитному рівні співіснує щонайменше 3 дискурси (раннього) виховання:

- ⇒ інструментальний (біхевіоральний) який передбачає виховання «ідеальної дитини». Добра мати є експертом з виховання і тримає дисциплінуючу дистанцію між собою та дитиною, інстальюючи чітку субординацію у стосунках. Емоційна спонтанність можлива винятково в заданих межах.
- ⇒ натуральний, в якому мати є чутливою, безмежно терплячою та завжди присутньою для дитини в якості емоційного ресурсу. Провідним принципом виховання визнається природовідповідність (натуральність), яка якнайповніше практикується в примітивних культурах. Дитина сама є експертом з власного розвитку, а добра матір лише забезпечує їй приязне середовище для спонтанності, самовираження та задоволення.
- ⇒ емпатичний дискурс побутує довкола класичних психоаналітичних тез, наприклад, про те, що психічне життя немов-

ляти структурується в контексті материнського свідомого та позасвідомого внутрішнього життя. Немовля є важливим об'єктом у внутрішньому психічному просторі матері, його поведінка набуває для неї асоціативних смислів, виходячи з власного дитячого досвіду стосунків з батьками. Відтак, дитина неухильно стає заручником маминих внутрішніх конфліктів, травм та дефіцитів, рівно ж як має змогу ідентифікуватися з її ресурсом.

Кожна породілля, потрохи втягуючись в безперервне коло щоденного догляду за немовлям, з неухильністю стає носієм одного з цих виховних дискурсів і поведінково транслює оточенню і передусім дитині його цінності щодо материнсько-дитячого зв'язку, бажаної міри свободи і залежності дитини (близькість-дистанція) [2; 3; 6; 7]. Якщо для одної матері найприроднішим способом виховання буде повсякчасне кенгурування немовляти і зосередження його уваги на власній справі, наприклад, кухонній, то для іншої звична материнська практика може означати окрему споряджену спеціально для дитини обстановку і прицільну увагу очі-в-очі в разі її закликів. При цьому кожна з цих матерів, ймовірно, не зможе раціонально обґрунтувати свою материнську поведінку, натомість просто вважатиме її самоочевидною, органічно продиктованою (заданою) своєю ідентичністю [12].

Мета даної роботи полягає у дослід-

дженні процесу формування образу доброї матері в студентської молоді, адже саме від уявлення про добре материнство залежатиме в майбутньому її материнська компетентність. Ми припускаємо, що уявлення про оптимальний для дитини зв'язок з матір'ю імпліцитно відображає особистісні компетенції їх носія – насамперед здатність до емпатії, емоційної доступності та підтримки, що є разом з тим основою достатньо доброго материнства в розумінні Д. В. Віннікотта.

Матеріали та методи. Дослідження проводилося в групах студентів II і IV курсу соціальної педагогіки Українського католицького університету. Для експерименту було укладено діагностичну батарею, яка містила кількісні та якісні інструменти, кожен з яких використовувався на різних етапах експериментального дослідження:

Малюнок методика для графічного зображення зв'язку між двома заданими особами (в даному випадку між матір'ю та її дитиною) з допомогою двох кіл. Розміщення та розмір за умовою довільні. Ціль методики – отримати візуалізацію уявлення про стосунок з точки зору психологічної близькості-дистанції, яка передається і символізується графічно.

Фотометодика Х. Келлер для виявлення притаманного матері виховного стилю як набору пріоритетних біхевіоральних практик заспокоєння та відгуку на сигнали немовляти. Містить 5 карток з зображенням типових по-

ведінкових практик матері в стосунку до немовляти, які досліджувана повинна розкласти в ранговий ряд, починаючи від тієї, яка відображає найдоречнішу на її думку комунікативну тактику матері по відношенню до немовляти [12].

Опитувальник уявлень жінки про правильний догляд за немовлям з точки зору промоції прив'язаності або автономії (Х. Келлер). В розумінні Х. Келлер материнська практика відображає організований набір уявлень і переконань, що задають репрезентаційну рамку для розвитку певних компетенцій дитини, передусім автономії або прив'язаності. Ці уявлення є в основному експліцитними, явними, але поза тим вони містять імпліцитні ідеї про те, що є правильно, а що погано і як поводитись в конкретній ситуації, наприклад, коли немовля плаче [12].

Особистісний опитувальник для вимірювання емоційного ставлення до спілкування. Він містить 3 шкали - емпатична тенденція, тенденція до афіліації, страх відторгнення - і дає можливість з'ясувати не тільки міру вираженості вказаних тенденцій, але й дати їй клінічну оцінку в сенсі норми. Даний опитувальник було обрано з огляду на те, що зазначені особистісні здатності, з одного боку, є результатом інтерналізації доброго досвіду стосунків прив'язаності. З іншого боку, вони є основою для емоційної комунікації з іншою людиною, в тому числі педагогічної. Так здатність до емпатії є основою всіх мате-

ринських тактик, пов'язаних з відгуком на сигнал дистресу дитини, тенденція до афіляції проявляється у практикуванні бондінгу, а страх відторгнення прямо впливає на обрану матір'ю позицію близькості-дистанції в стосунку з маленькою дитиною.

Виходячи з мети нашого дослідження, ми розробили схему, що на старті включала тестові заміри досліджуваних особистісних характеристик (емпатична тенденція, страх відторгнення, тенденція до афіляції), а потім експериментальну частину, яка дала можливість з'ясувати педагогічні настанови досліджуваних щодо раннього материнсько-дитячого стосунку (в бік промоції залежності / незалежності) і визначити, як вони при цьому уявляють оптимальну міру близькості-дистанції між матір'ю та немовлям.

Для з'ясування впливу психолого-педагогічного навчання на зміст уявлень про добре материнство, всю групу досліджуваних ми поділили на експериментальну і контрольну. Експериментальна група здійснювала ті ж завдання, що й контрольна, але вони відбувалися у вигляді едукативного тренінгу, присвяченого психології материнсько-дитячого зв'язку.

В рамках експерименту обидвом групам на старті демонструвався стимульний матеріал - відео експерименту доктора Е. Троніка з застиглим обличчям. Експериментальна група передбачала проведення формуючого експерименту у формі активного обговорення

відео-сюжету, спільного відстеження динаміки переживань дитини у відповідь на мімічне застигання материного обличчя, а потім на відновлення контакту. Далі учасникам було запропоновано зобразити графічно контакт матері з дитиною до і після кульмінаційного моменту – застигання обличчя і в такий спосіб передати своє уявлення про добрий і невдалий контакт як квінтесенцію уявлення про роль доброї та поганої матері.

Результати та обговорення. Проаналізувавши дані малюнкової методики, ми можемо сказати, що в обох групах чітко простежувалось три типи малюнків, які відображають типові уявлення про добрий материнсько-дитячий зв'язок – з більш сепарованою материнською позицією та з більш симбіотичною.

Перший тип малюнків відображає добрий зв'язок між матір'ю і немовлям як партнерський, з достатньою відстанню між центрами, яка, з одного боку, уможливорює уважний діалог та контакт очей, а з іншого залишає можливість для співпричетності.

Другий тип малюнків відображає добрий зв'язок між матір'ю і немовлям за іншим принципом: мати є екосистемою, рамкою, контейнером в центрі якого міститься дитина. Малюнок цього типу – дитяче коло міститься в центрі материного кола.

Третій тип малюнків найчастіший і представляє перетин кіл. Умовна назва: золота серединка, серединна група. Добра мати – та, що поділяє переживання дитини

(співпричетність), але залишає їй простір бути собою, уможливорює окремішність.

Цікавим є той факт, що команди експериментальної групи на перше місце в ранговому ряді карткової методики для виявлення притаманного матері виховного стилю, одногласно поставили ту картку, що відображає візуальний контакт і мімічний обмін між матір'ю і немовлям. Натомість в командах контрольної групи ця картка підлягала дискусії, як і всі інші, і в жодній команді так і не потрапила на перше місце. Таким чином, підтвердилася ідея про те, що педагогічні студії сприяють рефлексії своїх стихійних уявлень про добре материнство і стають основою для усвідомленого і відповідального вибору материнської поведінки.

Кластерний аналіз цих зведених даних підтвердив наявність якісно описаних підгруп досліджуваних і дав можливість детальніше описати їх інтуїтивні уявлення щодо доброго і поганого зв'язку з немовлям і пов'язати їх з притаманними особистісними якостями – емпатичністю, тенденцією до афіляції та страхом відторгнення. Результати виявилися неочікуваного цікавими.

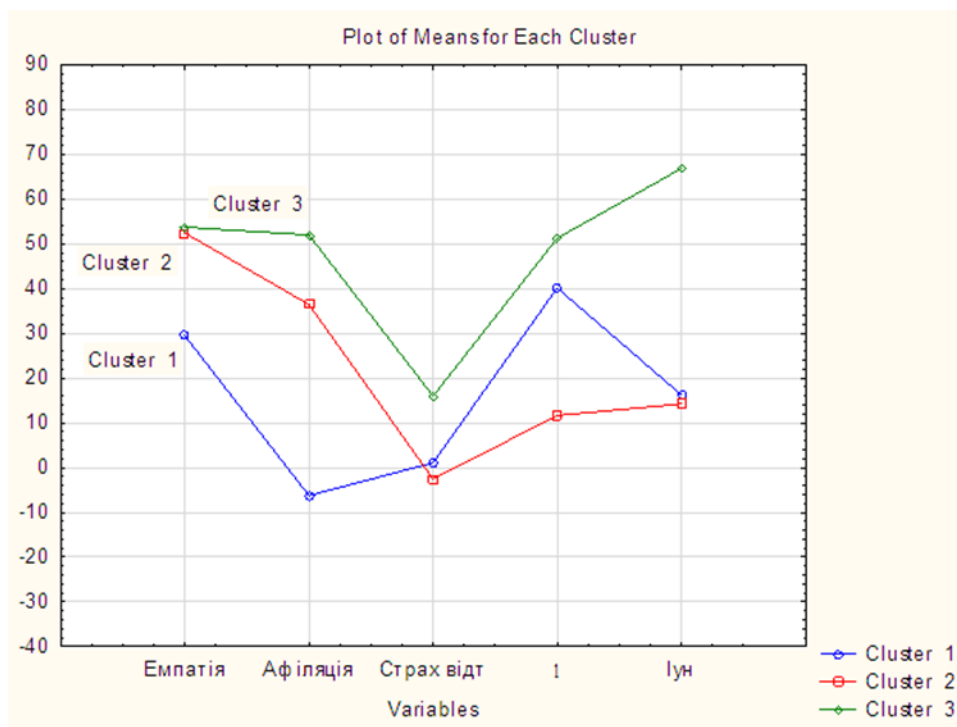
В кластер, на графі позначений червоним кольором, потрапили досліджувані, які уявляють добрий зв'язок з немовлям в симбіотичній єдності (див. Рис. 1). Поганий зв'язок для них характерно пов'язувати із ще сильнішим поглинанням дитини в материнський простір. Сам зміст малюнків поганого зв'язку,

поява на них спонтанних «декорів» та фарб свідчить про те, що поганий зв'язок тлумачиться в категоріях інтенсивності, тиску, конфлікту, втручання, агресії. При цьому вражає, що виразної різниці у фактичних вимірах близькості-дистанції між колами мами і дитини на доброму і поганому малюнках практично немає. Власне тому ми схильні називати цю групу швидше симбіотично налаштованою, а не налаштованою на близькість. Очевидно, що цій групі дівчат притаманна в цілому досить виразна особистісна тенденція до афіляції (при відсутності страху відторгнення), яку вони прямим чином проєктують в своїй уявленні про оптимальний материнсько-дитячий зв'язок. Емпатичність максимально розвинута і сягає верхньої критичної межі. Простими словами, емоційна співпричетність, прив'язаність, тісна близькість з іншою людиною – це та стихія, в якій дівчата з даної групи почуваються надійно, звично як в своїй стихії, де бурі стосуються не стільки розривів і втрат, скільки ще більшого поглиблення і драматизації стосунку.

Інші два кластери об'єднують досліджуваних, які уявляють оптимальний зв'язок між мамою і дитиною на достатній дистанції (повна дистанція між колами на малюнку (зелений колір) та малюнки з колами, які легко перетинаються (синій)). Фактично, для обох кластерів характерною є уявлення про доволі високу автономію в стосунку з немовлям, в першому випадку вона абсолютна, в

другому - велика, проте така, що допускає хоча б мінімальну зону тісного емоційного дотику і злиття. Разом з тим, різниця між цими досліджуваними в їх особистісних якостях, а також в їх уявленнях про поганий материнсько-дитячий зв'язок колосальна. (Мабуть, саме за рахунок цієї суперечливості серед досліджуваних з однаково високим показником дистанції на графічних зображеннях доброго зв'язку не вдалося виявити міцних кореляцій між ним та рештою показників). Аналіз цих суттєвих

на повну автономію позицій матері і дитини (зелений кластер) характерно відчувати, що існує певна допустима межа, за якою дистанція стане розривом стосунку, а автономія переросте у відчуження та емоційний холод. За цим стоїть масивний страх відторгнення вкупі з гіперпотужною афіліативною тенденцією і емпатичністю (всі три показники сягають верхньої критичної межі). Таким чином, уявлення про материнсько-дитячі стосунки повністю сконструйоване з проєкцій власних тривог:

Рис. 1. Групи досліджуваних з відмінними уявленнями про оптимальну міру близькості-дистанції в стосунку з немовлям та характерними для них особистісними компетенціями

відмінностей дає можливість описати дві кардинально відмінні педагогічні позиції, обидві психологічно несприятливі.

Так, групі досліджуваних з настановою

страх відторгнення простежується в ідеї про відсторонення як поганий стосунок. При цьому вражає неможливість уявити в стосунку з дитиною жадану близькість, так ніби дитина

апріорі не надається до гармонійних стосунків прив'язаності. Ймовірно, тут йдеться про проєкцію на дитину власного внутрішнього «поганого об'єкта», що відштовхував, усувався, покидав і який був інтерналізованим в ранніх стосунках дівчинки з власними батьками. Інше припущення полягає в тому, що дистанція між матір'ю і дитиною в уявленні про добрий зв'язок є насправді реактивним утворенням (підміною на протилежність) сильного бажання зближення, до якого прагнулось б в ідеалі. Таким чином, йдеться про найбільш конфліктогенну, складну і некогерентну природу уявлення про добрий материнсько-дитячий зв'язок. Щоб краще її зрозуміти, ми спробували вибрати всіх досліджуваних з критично вираженим страхом відторгнення, оскільки це єдиний фактор, що відрізняє дану групу від двох інших. Порівняльний аналіз цієї групи з рештою досліджуваних з допомогою t-критерію Стюдента за шкалами педагогічних настанов виявив, що цій групі властиво декларувати настанову на бондінг, максимальне фізичне зближення з дитиною всупереч ранньої промоції її автономії. Це знову ж таки підкреслює розбіжність між раціональним та імпліцитним, глибинним рівнями уявлень: те, що дівчинка свідомо декларує установку на близькість всупереч дистанції не має адекватного внутрішнього глибинного підґрунтя (інтерналізовані об'єктні стосунки), в неї глибинно відсутня можливість для бажаного зближення, натомість її переслідує страх втра-

тити контакт взагалі.

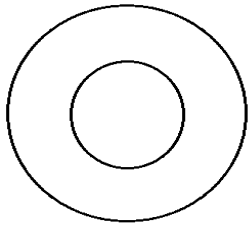
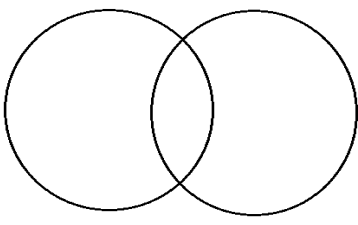
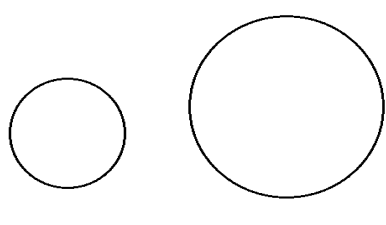
Цікаво, що в жодній іншій групі немає чітких раціональних педагогічних преференцій в бік бондінгу чи в бік автономії – педагогічну доцільність дівчата вбачають в обох стратегіях і схильні їх ситуативно поєднувати.

Найнесподіванішою виявилася «серединна» група (синій кластер), в неї потрапили дівчата, які графічно відобразили добрий материнсько-дитячий зв'язок як перетин кіл – та міра дистанції, яка уможливорює окремішність, але залишає мінімальну зону для злиття і співпричетності. Поганий зв'язок уявляється ними як поглинання матір'ю дитячого простору, симбіотична гіперопіка. Тому їх раціональна педагогічна настанова тяжіє до балансу практик бондінгу та промоції автономії і їх аргументація виглядає цілком доречною. Разом з тим, їх особистісний профіль є клінічно виразним: брак емпатії та потреби в афіляції (обидва показники долають критичну нижню межу) при відсутності страху відторгнення. Якщо в попередньому кластері йшлося про захисну ізоляцію в уявних стосунках з дитиною, то в даному випадку – про відверто інструментальний, емоційно сплосчений підхід, який не залишає місця для емоційного обміну, хіба що на словах. Це схоже на уникаючий стиль материнської прив'язаності.

Отже, нами виявлено три типи уявлень про добру матір, які частково співзвучні з описаними в літературі дискурсами раннього виховання.

Таблиця 1.

Узагальнений опис результатів

Інтуїтивне уявлення про добрий зв'язок між мамою і немовлям як симбіоз	Інтуїтивне уявлення про добрий зв'язок між мамою і немовлям як таку дистанцію, що допускає співпричетність	Інтуїтивне уявлення про добрий зв'язок між мамою і немовлям з повністю автономних (сепарованих) позицій
		
Поганий зв'язок як поглиблення зв'язку, симбіотичне поглинання, (інтрузія, агресія, конфлікт, інтенсивність, тиск)		Поганий зв'язок як подальше дистанціювання, розрив, відчуження
Настанова на єдність з дитиною	Настанова на автономні позиції матері та дитини	
Здатність до емпатії максимальна	Емпатичність як базова емоційна компетенція нерозвинена (показники нижчі критичної межі)	Здатність до емпатії максимально розвинена
Виразна тенденція до афіліації (вища середньої)	Тенденція до афіліації критично низька (нижче норми, позиція ізоляції)	Тенденція до афіліації гіперпо-тужна (критична межа)
Страх відторгнення відсутній	Страх відторгнення відсутній	Сильно виражений страх відторгнення
Глибинна мотивація: переживати близькість	Глибинна мотивація: контролювати близькість.	Глибинна мотивація: контролювати дистанцію
Рациональна педагогічна настанова: немає чітких преференцій в бік бондінгу чи в бік автономії – педагогічну доцільність дівчата вбачають в обох стратегіях і схильні їх ситуативно поєднувати		Рациональна педагогічна настанова на посилення бондінгу всупереч промоції ранньої автономії дитини
На раціональному рівні йдеться про опіку, створення дитині емоційного середовища	На раціональному рівні йдеться про пошук партнерської дистанції, яка б давала можливість проявляти уважність до дитини як іншого	
(Гіпер) опікаючий стиль материнської прив'язаності	Унікаючий (гіпоопікаючий) стиль материнської прив'язаності	Амбівалентний (суперечливий) стиль материнської прив'язаності

Узагальнений опис результатів якісного та кількісного аналізу представлено в Таблиці 1, поданій нижче.

Однак розуміння сутності цієї функції є

кардинально відмінним і формується не раціонально, а інтуїтивно, з внутрішніх імпліцитних знань про природу стосунків, здобуту в досвіді і закарбовану у вигляді особистісних

компетенцій до емпатії та афіліції. Нам вдалося виявити і описати три типи уявлень молодих дівчат про добру матір, які частково співзвучні з описаними в літературі дискурсами раннього виховання, а саме: добра мама як симбіотична, добра мама як емоційна причетна і добра мама як дистантно-автономна.

Перспектива дослідження. Перспективним видається подальше дослідження педагогічних переконань матері як спроби взяти під контроль та раціоналізувати власні дефіцитарні аспекти інтерналізованих об'єктних стосунків, несвідомо роблячи дитину їх заручником.

Перелік використаних джерел:

1. *Василишина, Т. В.* Емпатія як фактор ефективного педагогічного спілкування / Т. В. Василишина. – К.: Інститут психології імені Г. С. Костюка АПН України, 2000. — 235 с.
2. *Винникотт, Д. В.* Семья и развитие личности. Мать и дитя / Д. В. Винникотт. – М.: Литур, 2004. – 400 с.
3. *Малер, М.* Процесс сепарации-индивидуации и формирования идентичности / М. Малер, Дж. Мак-Девитт // Психоаналитическая хрестоматия: классические труды / науч. ред. М. В. Ромашкевич. – М., 2005. – С. 158 – 173.
4. *Мещерякова, С. Ю.* Психологическая готовность к материнству / С. Ю. Мещерякова // Вопросы психологии. – 2000. – № 5. – С. 18–27.
5. *Мид, М.* Культура и мир детства: Избранные произведения / Маргарет Мид; Пер. с англ. Ю. А. Асеева; Сост., авт. послесл. и отв. ред. И. С. Кон. – М.: Наука, 1988. — 429 с.
6. *Пушкарева, Т. Н.* Основы и клиническое значение материнской привязанности [Электронный ресурс] /

- Т. Н. Пушкарева. // Журнал практической психологии и психоанализа. – 2002. – № 4. Режим доступа: <http://psyjournal.ru/psyjournal/articles/detail.php?ID=2883>
7. *Самоукина, Н. В.* Симбиотические аспекты отношений между матерью и ребенком / Н. В. Самоукина // Вопросы психологии. – 2000. – № 3. – с. 67–81.
8. *Спок, Б.* Ребенок и уход за ним [Электронный ресурс] / Бенджамин Спок. – М.: Издательство политической литературы, 1990. – Режим доступа: http://royallib.ru/read/spok_bedgamin/rebenok_i_uhod_zanim.html.
9. *Филиппова, Г. Г.* Эмоциональное благополучие ребенка: к проблеме определения понятия / Г. Г. Филиппова // Перинатальная психология и психология родительства. – 2004. - №3. – С. 1-22.
10. *Чибисова, М. Ю.* Феномен материнства и его отражение в самосознании современной молодой женщины: дис. канд. психол. наук. / М. Ю. Чибисова. – М., 2003. – С. 272.
11. *Шишак, О. І.* Зміст та функції материнської ролі / О. І. Шишак // Збірник тез до науково-практичної конференції «Психіатрія, психологія та психотерапія: шляхи взаємодії», - Дніпропетровськ, 2005. – С. 132-137.
12. *Keller, H.* Cultures of Infancy / H. Keller. // Lawrence Erlbaum Associates. -2007. – p.318.
13. *Thurer S.* The myths of motherhood: how culture reinvents the Good Mothers / S. Thurer. – Penguin Books, 1995. – 380 p.

References (Transliteration):

1. *Vasylyshyna, T. V.* Empatiia yak faktor efektyvnoho pedahohichnoho spilkuvannia / T. V. Vasylyshyna. – К.: Instytut psykhohohii imeni H. S. Kostiuka APN Ukrainy, 2000. - 235 s.
2. *Vinnikott, D. V.* Semya i razvitie lichnosti. Mat' i ditya / D. V. Vinnikott. – М.: Litur, 2004. – 400 с.
3. *Maler, M.* Protsess separatsii-individuatsii i formirovaniya identichnosti / M. Maler, Dj. Mak-Devitt // Psihoanaliticheskaya hrestomatiya: klassicheskie trudyi /

nauch. red. M. V. Romashkevich. – M., 2005. – S. 158 – 173.

4. Mescheryakova, S. Yu. Psihologicheskaya gotovnost k materinstvu / S. Yu. Mescheryakova // Voprosy psihologii. – 2000. – # 5. – S. 18–27.

5. Mid, M. Kultura i mir detstva: Izbrannyye proizvedeniya / Margaret Mid; Per. s angl. Yu. A. Aseeva; Sost., avt. poslesl. i otv. red. I. S. Kon. – M.: Nauka, 1988. – 429 s.

6. Pushkareva, T. N. Osnovny i klinicheskoe znachenie materinskoy privyazannosti [Elektronnyy resurs] / T. N. Pushkareva. // Jurnal prakticheskoy psihologii i psihoanaliza. – 2002. – # 4. Rezhym dostupu: <http://psyjournal.ru/psyjournal/articles/detail.php?ID=2883>.

7. Samoukina, N. V. Simbioticheskie aspekty otnosheniy mezhdu materyu i rebenkom / N. V. Samoukina // Voprosy psihologii. – 2000. – # 3. – S. 67–81.

8. Spok, B. Rebenok i uhod za nim [Elektronnyy resurs] / Bendjamin Spok. – M.: Izdatelstvo politicheskoy literatury, 1990. – Rezhym dostupu: http://royallib.ru/read/spok_bedgamin/rebenok_i_uhod_zanim.html.

9. Filippova, G. G. Emotsionalnoe blagopoluchie rebenka: k probleme opredeleniya ponyatiya / G. G. Filippova // Perinatalnaya psihologiya i psihologiya roditelstva. – 2004. – #3. – S. 1–22.

10. Chibisova, M. Yu. Fenomen materinstva i ego otrazhenie v samosoznanii sovremennoy molodoy jenschiny: dis. kand. psihol. nauk. / M. Yu. Chibisova. – M., 2003. – S. 272.

11. Shyshak, O. I. Zmist ta funktsii materynskoi roli / O. I. Shyshak // Zbirnyk tez do naukovopraktychnoi konferentsii «Psihhiatriia, psykholohiia ta psykhoterapiia: shliakhy vzaiemodii», - Dnipropetrovsk, 2005. – S. 132–137.

12. Keller, H. Cultures of Infancy / H. Keller. // Lawrence Erlbaum Associates. -2007. – p.318.

13. Thurer S. The myths of motherhood: how culture reinvents the Good Mothers / S. Thurer. – Penguin Books, 1995. – 380 p.

Yaskevych Olha

PhD, Psychology and Psychotherapy department, Ukrainian Catholic University, Lviv (Ukraine)

PSYCHOLOGICAL PORTRAIT OF THE GOOD MOTHER AS IT IS CONSTRUCTED BY FEMALE STUDENTS

ABSTRACT

The article is designed to investigate the influence of educational technologies (classes for pregnant women for example) on the processes of constructing the “good enough mothering” concept. Empirical studies dedicated to the problems of maternal identity and psychological readiness to motherhood, show that each mother being engaged in day-to-day care, uses subjective ideas about maternal role which are deep-rooted in her internalized experience of her own mother-daughter relations. These ideas direct her to choose specific consonant pedagogical ideology of mothering and translate its values about the intensity of mother-baby emotional bonds in concrete behavioral care practices.

It is shown that all participants of our study view the emotional sensitivity to the baby as the central maternal function and explain maternal role using this idea. But there are different ways of understanding what maternal sensitivity as a concept really means: they depict it in terms of the optimal balance of physical and emotional closeness and distance in relation to the baby.

It is described three types of ideas about the good mothering among young female students, which are connected with prominent nowa-

days discourses of early education: the idea of deep-involved (symbiotic) kangaroo-mother, the idea of engaged partner-mother and the idea of distant stand-alone manager-mother.

Our study asserts that these ideas aren't constructed in rational way, but are created from implicit experiential knowledge about relationships and their complexity presented as one's personal competence for empathy.

Key words: attachment, maternal practice, mother-baby dyad, mirroring, emotional closeness, emotional distance, empathy, affiliation, bonding, fear of rejection, interactional patterns.

Яскевич Ольга Игоревна

Кандидат психологических наук, доцент, кафедра психологии и психотерапии Украинского католического университета, г. Львов (Украина)

ОБРАЗ ДОБРОЙ МАТЕРИ В ПРЕДСТАВЛЕНИЯХ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

Аннотация. В статье исследуется влияние эдукационных технологий (которые могут быть применены, например, на занятиях в рамках школы будущих родителей или просветительско-психологических тренингов для молодежи) на содержание представлений о «достаточно хорошем материнстве». Научные исследования, посвященные становлению материнской идентичности, свидетельствуют, что каждая роженица, втягиваясь в непрерывную цепь ежедневного ухода за младенцем, оперирует понятием «доброй мамы» и

неуклонно становится носителем определенного воспитательного дискурса, поэтому поведенчески транслирует ребенку его ценности относительно материнско-детской связи, желаемой степени свободы и зависимости ребенка (близость-дистанция).

Показано, что центральной материнской функцией все без исключения испытуемые считают эмоциональную чувствительность и именно на этом основывают собственные воспитательные идеи. Однако понимание сущности этой функции может кардинально различаться: оптимальная для эмоционального благополучия и развития ребенка связь с матерью мыслится в категориях оптимальной степени их физической и эмоциональной близости-дистанции.

Нами выявлено три типа представлений молодых девушек о хорошей матери, которые частично созвучны с описанными в литературе дискурсами раннего воспитания, а именно добрая мама как полностью погруженная в материнство (симбиотическая), добрая мама как эмоционально причастная и добрая мама как дистантно-автономная по отношению к ребенку.

Данные представления формируются отнюдь не рационально, а интуитивно, из внутренних имплицитных знаний о природе отношений, полученных из опыта и запечатлённых в виде личностной компетенции к эмпатии.

Ключевые слова: привязанность, материнские практики, диада, близость, дистанция, эмпатия, аффилиация, страх отторжения, бондинг, паттерны взаимодействия.

Дата отримання статті: 21.03.2019

Дата рекомендації до друку: 27.03.2019

Дата оприлюднення: 14.05.2019